

Ge'bu na 31 na zāna mayo, gehna Consejo General ge Organismo Público Local Electoral ge menguwa Pont'majwani (OPLEV), nangehna tsukwä OPLEV-CG066/2023, ya bi hnú manho na nota metodológica 'ne protocolo pa ge dā zā dā t'ot'pā n'da nt'anni ya hnini indígena 'ne afromexicano. Nuya e mangwa Sentencia SUP-REC-231/2023 ge bi manna Sala Superior ge Tribunal Electoral ge Poder Judicial de la Federación xu ke't'ä na acuerdo OPLE/CG113/2023 ge gehna Consejo General menguwa Organismo Público Local de Veracruz.

Ya gehya tsukwä nu'ä ma hyoni pa ge dā hnú a ge dā fädi xänho ya rō etapa ge pēts'na nt'anni. E hmangwa to'o ya dā t'anni, nu'ä to'o ya jä'i di n'yowa, nuya hnini hapu dā t'ot'ena nt'anni, ya 'be'ra t'u 'befi ge dā t'ot'e.

Gehna OPLEV tse'tho dā 'yot'ä 'befi xänho, n'da 'befi ge ke't'ä di zēhya hnini pa di nja m'búi xänho bu hapu ja ya hnini, ya ge ke't'ä dā baxya hnini indígena t'ēmbi pa ge dā bāhya rō derecho electoral, jänge nanjabu tse'tho di órpe n'da nt'anni ya hnini.

Gehna nt'anni, re t'ot'e pa ge di njá n'da ñani xänho, ya hinre t'ot'e pa di ba ma hoki ndo ñani nts'edi. Ya ge ke't'ä re t'ot'e pa ge gehya hnini dā bādi ge e ja ke't'ä ge rō derecho pa ge dā hwahni zēhe ya rō ts'ut'abi, ya gehma di njabu ya hnini, dā zā di nja manho na rō m'búi ya jä'i, ya dā zohma di hoktsehe ya rō hnini ya jä'i.

Gehna nt'anni ke't'ä da thoni page dā t'ot'ä n'da ts'ukwä, ge gepu dā hnu ya rō nfēni ya hnini ge indígena ko nangehya 'befi e mbēni dā 'yot'eya mbohō ge di mpékwa OPLEV, ya dā hma m'befatho 'be ni 'befi dā t'ot'e.

Gehna nt'edi wa Pont'majwani, e ma ge gehna hai jawa e 'bukwa 're'mahyü hnini ge jase n'dangu n'da rō nhmá, nuya: náhuatl (xkena), huasteco, tepehua (mentho), otomí (yühü/ñuhu), totonaco (mentho), zapoteco, popoluca, mixe, chinanteco, mazateco, maya, zoque 'ne mixteco. Gehya hnini dā t'orpä nt'anni ya, 're'ma'ra ya hnini hapu di nja ya nhmunts'i (Mayotont'ohō (Chicontepepec), Huayacocotla, Tamiahua, Papantla, Zongolica, Yanga, Actopan, Soledad Atzompa, Santiago Sochiapa, Acayucan 'nehna hnini Las Choapas.

Nuya tema dā hnú'bu bi njaya nhmunts'i:

<p>Nuya hnini indígena 'ne afromexicana da zā di participa pa ge dā zā dā t'ēxna nts'ut'abi nu'bu bi nja ya proceso electoral, ya da zā dā hyüxro thú bu ja ya partido político ge menguwa Pont'majwani.</p>	<p>Nuna rō participación wa política ya xitsu indígena 'ne afromexicana.</p>
--	--

Nuya ts'unt'u indígena 'ne afromexicano ge ja dá gu't'wa política ge'bu' bi nja ya dá nt'anni, nu'bu' bi thonya ts'ut'abi wa Pont'majwani.	Autoadscripción e t'ëmbi, ya dá hmanwa ge ro dérecho ya já'i ge e tsä dá ma ge mengu n'da hnini indígena.
--	---

Pa dá zä di pädi xänho ya tema dá hnuwa nt'anni, dá t'ot'e 'ra nt'anni ge dá hyüxä tsukwa, gehya nt'anni dá thoni pa ge di p'ots'ä rŏ nfëni ya já'i ge mengu ya hnini. Gehya e hüxwa tsukwä e jawa:

Nuya dá hma	Nuya nt'anni dá t'orpä ya hnini
I. Nuya hnini indígena 'ne afromexicana da zä di participa pa ge dá zä dá t'ëxna nts'ut'abi nu'bu' bi nja ya proceso electoral, ya da zä dá hyüxro thú' bu ja ya partido político ge menguwa Pont'majwani.	<p>A. Ge'ä proceso electoral bi thógi, gehna OPLEV bi mpé'e 'rate ma hyäto ge municipio (nuby hapu na 'bu'ä 80% ge já'i indígena), nanjabu gehya partido político bi zä dá hwähna já'i indígena pa di nts'ut'abi a ge sindico; xu guto ya municipio (hapu e bu'ä 60% ge já'i indígena, ya hnge tsu'ä 80%), ya ket'ä bi thón'ä já'i ge indígena pa ge dá zä di nts'ut'abi a ge di nsindico.</p> <p>1. ¿Ha gi númanho ge dá ba ma thoki na 'bëfi nguwa? 2. ¿Ha ja'ä man'da nt'ot'e gi ëmbi e tsä di ot'e, pa ge 'nehya hnini dá zä di representa xänho?</p> <p>B. Ge'ä proceso electoral ordinario bi thógi, gehna OPLEV bi mpé'e yoho Distrito na (gekwa na 'bukwa 60% já'i indígena), pa ge gehya partido político bi hwähna já'i indígena pa ge di ndiputado.</p> <p>1. ¿Ha gi númanho ge dá ba ma thoki na 'bëfi nguwa? 2. ¿Ha ja'ä man'da nt'ot'e gi ëmbi e tsä di ot'e, pa ge 'nehya hnini dá zä di representa xänho?</p>
II. Nuna rŏ participación wa política ya xitsu indígena 'ne afromexicana.	<p>1. ¿Hapu e tsä man'da ga jahu pa ge dá zä di n'yo xänho bu política ya xitsu bu rŏ hnini? 2. ¿'Bë'ä e tsä di ot'e pa ge dá zä di participa ya xitsu, pa dá hyoni ge di nts'ut'abi bu rŏ hnini?</p>
III. Nuya ts'unt'u indígena 'ne afromexicano ge ja dá gu't'wa política ge'bu' bi nja ya dá nt'anni, nu'bu' bi thonya ts'ut'abi wa Pont'majwani.	<p>1. ¿'Bë'ä e tsä di ot'e pa ge gehya ts'unt'u dá zä n'yo ke't'ä wa política ge gepu rŏ hnini? 2. ¿'Bë'ä e tsä dá 'yot'ya autoridad electoral pa ge gehya ts'unt'u dá zä di n'yó ke't'ä wa política ge gepu rŏ hnini a ge dá zä dá t'ëxna nts'ut'abi?</p>
IV. Autoadscripción e t'ëmbi, ya dá hmanwa ge rŏ dérecho ya já'i ge e tsä dá ma ge mengu n'da	<p>1. ¿Ha gepu ni hnini, ha e 'bupyu n'da ts'ut'abi togo e tsä dá ma a ge di acredita ya já'i ge mengu bu hnini? 2. Nuby kre bëni, ¿To'o ni ts'ut'abi e tsä dá man'bu ya mengu</p>

<p>hnini indígena.</p>	<p>bü hnini ya jä'i, nuya to'o e nde di nts'üt'abi?</p>			
		Nuya to'o di m'bet'o	Hähä	Hina
	A	Nuya 'bet'o bü hnini		
	B	Nuya jä'i ge ts'üt'abi bü hnini.		
	C	Ts'üt'abi ge hnini (delegaciones, ts'üt'abi, comisaría, jefatura ge tenencia, autoridad ge paraje o ayudantía)		
	D	Nuya to'o e nuya hai (comunales y ejidales)		
	E	nu'ä man'da (hyüxwa)		
<p>3. ¿'Be'ä e tse'tho dä bä'ä jä'i to'o e nde di nts'üt'abi bü rQ hnini? Hwa'na 'be'ä gi numanho.</p>				
	Nuya requisito	Hähä	Hina	
A	Tse'tho de mengu n'da hnini indígena.			
B	Tse'tho do m'büpy ja rQ hnini.			
C	Tse'tho de pädi di ñá yühü.			

D	Tse'tho de mengu hnini yühü ya rọ tá.		
E	Tse'tho ja'ä xto bépu ja rọ hníni		
F	Tse'tho xto m'bét'o bu ja rọ hníni.		
G	Tse'tho do nfáxte bu rọ hníni.		
H	Tse'tho dä fädi ge e mbënna hnini		
I	Tse'tho do nzéte bu rọ hníni.		
J	Tse'tho de pa'ä 'be di jábu rọ hníni.		
K	Tse'tho xto mpépu ja n'da hmunts'i ge e faxna hnini.		
L	N'dan'yo ('be ma n'da)		

4. ¿Hapụ ngu man'da re zą dä fädi ge njwäni yühü ya jä'i ą ge mengu hnini yühü?

Gehna dä nt'anni dä t'ot'e, ya xängú ya jä'i di n'yówa ge di mpéfi: gehya jä'i e 'be't'o gehya dä 'yot'na nt'anniya, gehna órgano garante t'ëmbi gehna di mbádi pa ge di nja manho na 'befi dä t'ot'e xü dä nuya rọ dérecho ya jä'i dä t'orpä nt'anni, gehna órgano técnico di únna informasio ge nangehya hnini indígena. Ya ke'tä di nyowa jä'i ge dä nu hapụ di njana nt'anni dä t'ot'e.

Gehna dä nt'anni xängú rọ etapa na, ya gehya e hüxwa ngä't'i:

- Nuna fase preparatoria, gekwa dä t'ot'e ga'tho ya tsukwä dä thongwa nt'anni, tengu na 'nts'ohnate', nuna protocolo xü 'nehna nota metodológica. Ya gehna etapa jawa, gekwa di bama ha'ts'i na 'nts'ohnate', xü di ba ma üni ya

rŏ xĕki ya Protocolo 'nehna nota metodológica.

- Nuna fase informativa, gehna dä t'ŏ'te ko nangehya nhmumts'i dä t'ŏrpu hnini bi hmányä; gekwa di ba ma ünni ya jä'i gä'tho na informasio pa dä zä di participa bu nt'anni dä t'ŏrpä ya hnini indígena.
- Nuna etapa deliberativa, dä t'ŏrpu ja ya hnini na, pĕ gehna OPLEV hindä zobu na. Ya gekwa dä hnuwa gä'tho na informasio bi t'ünni ya jä'i bu etapa informativa.
- Nuna etapa consultiva, gehya dä t'ŏ't'e ko nangehya nhmumts'i, ya gehya jä'i mengu bu hnini indígena ya nts'ohnibu, ya di nja manho n'da ñani nagehya hnini 'nehna OPLEV, ya k'et'a e thoni dä fädi 'bĕ'ä bi manya hnini ko nangehna etapa deliberativa. Ya n'dagu n'daya hnini hapu di njaya nhmumts'i, dä thon'ä n'da jä'i ge dä ba 'bu bi njä na foro estatal nubu dä fädi 'bĕ'ä bi boni nagehna nt'anni.

Ge'bu bi tho'hya nhmumts'i buya, nu'bu m'bĕfatho, nhyüpa di ba ma üni pa ge gehya jä'i, dä zä dä 'yot'ä n'da tsukwä, gepu hapu dä hyüx'ä hangu e mbĕni ko nagehna nt'anni a ge di manda n'da propuesta, ya gehna correo electrónico consulta.indigena@oplever.org.mx a gekwa bi jáya oficina ge OPLE.

- Nuna fase ge sistematización, gekwa di ba ma pĕti na gä'tho informasio ge gehna etapa consultiva pa ge dä t'ŏ't'ä ts'ukwä.
- Nuna etapa ge resultado, gehna dä hmanbu di nja'ä foro estatal 'na, Ya gekwa nhmumts'i di m'bukwa ya delegados ge bi t'ĕxpü hapu jaya hnini indígena 'ne afromexicano 'bu mi njáya nhmumts'i ge gehna etapa consultiva. Ya gehna dä hmanwa, dä ba ma thoki ya rŏ nhmä ya hnini xu di ba ma te'ts'e bu ja rŏ página na OPLEV, nuwa www.oplever.org.mx/consulta-indigena/.
- Nuna etapa ge efectos, gehna e manya nt'ĕdi ge e tsä di tĕnni, pa dä zä di ŏ't'e na 'bĕfi ge representación política ge di zĕhya hnini indígena, nangehna OPLEV.